

KOMERCIALIZACE RODIČOVSTVÍ

DANIEL HANUŠ - SENTA RADVANOVÁ

Právnická fakulta, Univerzita Karlova v Praze, Česká republika

Abstract in original language

Příspěvek se zabývá komerčními aspekty rodičovství v kontextu tuzemského právního a společenského prostředí. Shrnuje dostupné informace o této společenské realitě a reflektuje její existenci s ohledem na individuální potřebu člověka (surrogační mateřství, poskytování spermatu pro asistovanou reprodukci komerčním způsobem).

Key words in original language

Komercializace; rodiče; rodičovství; dítě; surrogační mateřství.

Abstract

This paper deals with the commercial aspects of parenthood in the context of domestic social and legal environment. It summarizes available information on this social reality and reflects its existence with regard to the individual needs of man (surrogate motherhood, providing semen for assisted reproduction commercially).

Key words

Commercialization; parent; parenthood; child; surrogate motherhood.

1.

Rodičovství provází lidstvo od nepaměti, je to jediný prostředek zachování rodu, kterým si příroda zabezpečuje své potomky a následovníky bez ohledu na uspořádání svých sociálních vztahů. Ale není to pouze biologická stránka rodičovství, kterou je potřeba vhodnými, a dnes zejména lékařskými metodami, podporovat. Biologické hledisko, které se zaměřuje na správnou funkci reprodukčních orgánů, je omezeno pouze na vnímání zdravého vývoje lidského jedince po stránce fyziologické. To, že je zejména budoucím matkám na území našeho státu věnována náležitá lékařská, zdravotnická a ve značné míře také sociální pozornost, můžeme přičíst již Marii Terezii, která se zasadila o vybudování první porodnice v Soukenické ulici, kterou založila dne 22. listopadu 1762. Do té doby poskytovaly "zdravotní" péči pouze porodní báby, jejichž činnost však podléhala přísné kontrole. Pro zajímavost je možno uvést, že porodnice v Apolinářské ulici (tehdy Zemská porodnice) byla založena až o 100 let později a to na základě iniciativy hraběte Františka Thun-Hohensteina. Ženy si mohly vybírat ze tří tříd "kvality" a v poslední třídě mohly родit také nemajetné matky. Pro úplnost dodejme, že další porodnice se objevily až ve 20. století (Ústav pro péči o matku a dítě v Podolí, porodnice ve Fakultní nemocnici na Vinohradech, či porodnice v Thomayerově nemocnici v

Krči a v Motolské nemocnici).¹ Vzhledem k tomu, že mateřství a s ním spojená problematika porodu byla vždy zamýšlena jako smysl zachování rodu, je potřeba si uvědomit, že nebývala zásadně spojována s finanční tedy komerční stránkou věci. Dnes je možno zaplatit si nadstandardní předporodní péči pro matku a dítě a využívat mnohé vymoženosti lékařské vědy. Všechny tyto možnosti však můžeme vnímat toliko jako posun standardů lékařské péče ke zkvalitnění této péče. Nejsou příkladem zneužití komerčního aspektu zplodění či získání již narozeného dítěte. Jsou však situace, se kterými si sami potencionální rodiče v případě, že jsou neplodným párem, poradit nemohou. V takovýchto případech nastupuje lékařská věda, která každého z potencionálních rodičů podrobí pečlivému zkoumání. Pro případy zjištěných problémů s početím je tedy možno využít metody asistované reprodukce, která umožňuje početí dítěte za laboratorně řízených podmínek či s lékařskou asistencí. Medicína pokročila kupředu, a to jak ve světovém měřítku, tak i v ČR. V České republice zaznamenáváme již delší dobu depopulační trend. Příčiny tohoto jevu jsou různé - zejména zdravotní, spočívající v nárůstu neplodnosti. U mužů je to dáno menší kvalitou spermií. U žen pak neschopností otěhotnět (jde o případy, kdy byla odejmuta část reprodukčních orgánů, či došlo k jiným zdravotním problémům ovlivňujícím reprodukci). Lékařskými možnostmi "umělého oplodnění" se věda i praxe zabývají již více než půl století. Neschopnost manželských párů zplodit společného potomka přirozenou cestou byla postupně úspěšně řešena jak v USA tak Evropě. S rozšířením informovanosti veřejnosti se začíná objevovat také hledisko komerční. Jde o taková umělá oplodnění, při nichž je třeba získat spermie, event. později i vajíčko od "dárce".

V České republice se setkáváme s prudkým poklesem natality od počátku 90. let minulého století, který byl ovlivněn vlnou politického a společenského uvolnění. Dochází ke značnému poklesu v počtu uzavíraných manželství. Současně se věk porodu prvního dítěte posunuje u žen ke třetí dekádě. V souvislosti s přeměnou společnosti na tržně ekonomickou a liberální a také s ohledem na převzetí některých vzorů chování z USA a jiných evropských států se začaly rychle ujímat některé aspekty tržního uvažování a chování také ve vztahu k lidskému tělu. Připomeňme např. obchodování s částmi lidského těla nelegálními přistěhovalci za účelem "lepší budoucnosti" v jiné zemi, např. prodej ledviny apod. Z hlediska asistované reprodukce nemůžeme hovořit o prodeji částí lidského těla stricto sensu s ohledem na asistovanou reprodukci. Asistovaná reprodukce je považována za léčebný postup, čili poskytování léčby v rámci uskutečňované veřejnoprávní činnosti, která je regulována státem a právem. Je však nutno podotknout, že "obchodování" s vlastními částmi lidského těla je záležitost soukromoprávní, protože orgány v

¹ Tradice pražských porodnic je inspirovaná Marií Terezií [on line] 2012 [cit. 2012-11-19] Dostupné z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/204292-tradice-prazskych-porodnic-je-pripisovana-marii-terezii/>

mém těle jsou moje a nikdo mi je nemůže bez mého souhlasu zcizit natož ohrozit život člověka. Můžeme tedy říci, že poskytování částí vlastního těla se řídí především právem soukromým. Jde-li o účely léčebné, postupuje se na základě veřejnoprávních norem. Důležité je také zodpovědět si otázku získání ženských zárodečných buněk-vajíček (oocytů) a mužských spermií. Získání oocytů je proces složitější realizovatelný jen v podmínkách zdravotnického zařízení. Proces získání spermií od muže již takto náročným procesem není.

Problematicke umělého oplodňování se dostává stále větší pozornosti. Jsou zkoumány aspekty etické, právní a samozřejmě pokračuje vývoj v lékařských znalostech a postupech. Velmi citlivě jsou ve společnosti přijímány otázky komerční, jež se začínají postupně objevovat. Obchodování se spermiemi či vajíčky (oocyty) naráží nejen na rovinu etickou, ale také rovinu právní. Je potřeba si uvědomit, že se zde "neobchoduje" s pouhými buňkami, ale nepřímo také v konečném důsledku s výsledkem jejich spojení, tedy lidským jedincem (embryem). I toto embryo požívá z hlediska práva zvýšené ochrany.

2.

Již několik desetiletí je využívána jako jedna z metod léčby neplodnosti nitroděložní inseminace, kdy jsou mužské spermie zaváděny kanylou přímo do dělohy ženy. Realizuje se jak inseminace homologní (tj. semenem ženina partnera, tak také heterologní (tj. semenem dárce). O metodě asistované reprodukce však můžeme hovořit jako o metodě relativně nové byť je tomu více jak 30 let, které uplynuly od narození prvního dítěte, které vzešlo z mimotělního oplodnění metodou in vitro fertilizace a embryotransferu (IVT-ET), jak se tehdy uvádělo "dítěte ze zkumavky". Metoda asistované reprodukce je nejčastěji uplatňována u žen, které trpí neprůchodností vejcovodů, dále u žen s endometriózou a u žen, které trpí imunologickou příčinou neplodnosti. Ani muži nejsou v rámci zdravotních komplikací stranou této metody. U nich se provádí v případě poruch plodnosti (tzv. andrologická sterilita). Obě pohlaví tedy může postihnout sterilita z jasných příčin či o tzv. idiopatickou sterilitu, tj. sterilitu s příčinou ne úplně jasných. Principem metody asistované reprodukce je oplodnění oocyty (vajíček ženy spermiemi mimo její tělo (v laboratoři) a následné přenesení zárodku do dělohy ženy. Jedná se tedy o již zmiňovanou in vitro fertilizaci - IVF či nitroděložní inseminaci (intrauterinní inseminace - IUI). Při těchto metodách se mohou použít spermie manžela nebo partnera anebo spermie anonymního dárce (při tzv. mužském faktoru) nebo oocyty od anonymní dárkyně u poruch plodnosti na straně ženy. Ve vaječnících ženy se každý měsíc vyvíjí řada tzv. vaječných folikulů, které obsahují oocyt, avšak dozrává pouze jeden z nich a vývoj až po uvolnění oocytů, který nazýváme ovulací, jsou podmíněny působením hormonů z mozku mezimozku a podvěsku mozkového, které působí na tkáň vaječníků. Pro zvýšení pravděpodobnosti otěhotnění se při metodě asistované reprodukce používají hormonální medikamenty ke stimulaci vaječníků. Vývoj oocytů je pak průběžně sledován pomocí metody ultrazvuku (folikulometrie) a také s ohledem na stanovení hormonálních hladin v krvi. Vlastní dozrání oocytů se pak navodí

injekčním podáním hormonu HCG. Výsledkem tohoto procesu je dozrání ne pouze jednoho oocyty, jak je tomu u hormonálně nestimulovaného cyklu, ale pěti, deseti i více oocytů. Odběr oocytů z vaječníků ženy se pak provádí obvykle 32 až 36 hodin po injekční aplikaci hormonu HCG a to odsátím obsahu vaječných folikulů pod kontrolou ultrazvuku, stejně jako všechny ostatní výkony, tedy ambulantně, avšak ve stavu krátké narkózy. Zároveň jsou pak v den odběru oocyty připraveny spermiie ze semene manžela, partnera, nebo anonymního dárce a vlastní oplodnění se provede in vitro kultivací za přísně stanovených podmínek, které jsou pečlivě kontrolovány a jsou realizovány v živých roztocích v embryologické laboratoři. Také nároky na množství a kvalitu spermií jsou při této metodě nižší než při přirozeném oplodnění v těle ženy. Obvykle pak za 48 hodin po oplodnění (fertilizaci) se pak embrya (oplozené oocyty) transferují zpět do dělohy, kde se nidují a dále vyvíjejí.²

3.

Asistovaná reprodukce je reakcí na potřebu pomoci neplodným pářům, které touží po dítěti. Jako velmi akcentovaná společenská problematika se dostává v průběhu let také pod zákonnou právní úpravu. Vždy jsme však v našem státě nedisponovali v právní praxi zákonem, který by asistovanou reprodukci upravoval komplexně. První novelizaci doznal zákon o rodině (č. 94/1963 Sb.) novelou č. 132/1982 Sb., kterou bylo v zákoně o rodině doplněno ustanovení § 58 odst. 2. Tím byla stanovena nemožnost popřít otcovství k dítěti, které se narodilo v rozhodné době po umělém oplodnění, které bylo provedeno se souhlasem manžela matky.³ Umělé oplodnění pak bylo upraveno ještě Opatřením Ministerstva zdravotnictví ČSR o podmínkách pro umělé oplodnění OP - 066.8 ze dne 18.11.1982 s účinností od 1.4.1983. Tímto opatřením byla například zavedena zásada anonymity. Další novelou zákona o rodině byla tzv. "velká novela" v roce 1998 a zákon č. 91/1998 Sb.⁴ Tento zákon reaguje také na dárcovství oocytů. V rámci novely byl, mimo jiné, do zákona o rodině doplněn § 50a, dle kterého je matkou dítěte vždy žena, která dítě porodila. Otázka genetická a biologická zde však je stále v rámci zahraničních i tuzemských odborných pohledů na danou problematiku stále aktuální a je diskutována v mnoha rovinách. Například již v roce 1985 došlo v rámci bulharského rodinného kodexu k první úpravě určení mateřství z celosvětového hlediska a to v § 31 zmíněného kodexu, který výslovně uvádí, že: "původ z matky je určován

² Srov. VEBEROVÁ, M., UHLÍŘ, D. Některé právní aspekty asistované reprodukce. In PRÁVNÍK, 1999, roč. 138, č. 1/1999. ISSN 0231-6625. s. 89-90.

³ Srov. zákon č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině.

⁴ Srov. zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů.

porodem. To platí i tehdy, kdy dítě bylo počato genetickým materiálem jiné ženy".⁵ Z hlediska metodiky v rámci oboru zdravotnictví byl pak vydán Metodický návod Ministerstva zdravotnictví pro poskytování, vykazování a úhradu výkonů asistované reprodukce OZP/2-252 ze dne 4.11.1997 a Metodické opatření: Doporučené standardy postupu při poskytování a vykazování výkonů asistované reprodukce z roku 2001.⁶ Jedním z dalších právních předpisů, který se zabývá asistovanou reprodukcí, byť toto z jeho názvu poznatelné není je zákon č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech a o změně některých souvisejících zákonů. Tento zákon ve svém normativním obsahu upravuje výzkum na lidských embryonálních buňkách a asistovanou reprodukci. Na základě tohoto zákona byl také novelizován zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů. Zákon o péči o zdraví lidu byl však v nedávné době derogován zákonem č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). V současné době je platným a účinným právním předpisem, který upravuje otázky asistované reprodukce zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách a to v hlavě II - nazvané Zdravotní služby poskytované za zvláštních podmínek v dílu prvním - Asistovaná reprodukce v §§ 3-11. Právní úprava metody asistované reprodukce doznala v průběhu let propracovanější podoby. Avšak ani toto propracování nevyřešilo mnohé problematické otázky spojené s praktickou realizací tohoto druhu zplození a přivedení dítěte na svět.

Prvotní myšlenky pomoci, se kterou byla tato metoda uváděna v život, je v současném postmoderním světě a jeho společnosti ohrožena komerčním vnímáním celého lidského života. Představa, že peníze jsou prostředkem získání čehokoliv a to i lidského života či dítěte, jak se tomu v minulosti mnohdy událo, v současném vnímání etických a normativních pravidel společnosti, neobstojí. To, že se společnost mohla rozvíjet, umožnilo nejen společenské prostředí každého národa, ale také realita, že zplození potomka - následovníka rodu, je činnost a výsada, která není zatížena jakýmkoliv finančním břemenem, pomíneme-li podíl prostředků rodiny na výživě a výchově dítěte. Ani v tomto případě však nemůžeme vnímat význam finančních prostředků negativně, ale právě naopak pozitivně, svědčících ve prospěch dítěte, k rozvoji jeho vzdělávání, zajištění výživy a životního standardu na úrovni zabezpečující saturování minimálně jeho základních potřeb. Obchodování s lidskými zárodečnými buňkami (vajíčky-oocyty či spermii) je v rámci zajištění potomstva vnímáno

⁵ Hrušáková, M. a kol. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 238.

⁶ Metodická opatření: 3. Doporučené standardy postupu při poskytování a vykazování výkonů asistované reprodukce [on line] 2001 [cit. 2012-11-19] Dostupné z WWW: www.mzcr.cz/Legislativa/Soubor.ashx?souborID=9239&typ...

jako jednání proti dobrým mravům (contra bonos mores). Tyto zárodečné buňky musíme vnímat jako res extra commercium (tedy věci vyňaté z běžného obchodování).⁷ Toto je však pouze etickým přáním zohledňujícím motiv pomoci jiné ženě či páru k vlastnímu dítěti. Na Internetu, a to i zahraničních stránkách, dnes nalezneme množství inzerátů, které vybízejí ženy k "darování" oocytů a uvádějí i částku, kterou žena za úspěšný odběr obdrží. Částka za darovaný oocyt se pak pohybuje kolem 10 000-15 000,- Kč za odběr. Stejná praxe funguje také u mužů, co se týká "darování" spermií, kde se částka pohybuje v rozmezí cca 5 000-10 000,- Kč za odběr. Na soukromých klinikách je pak tato částka ještě vyšší.⁸ Také nabídky mužů na poskytnutí spermatu na internetu nejsou žádnou novinkou a jsou realitou internetového prostředí. Žena se tedy nemusí spoléhat na prázdninovou známost či partnera "na jednu noc" pro zajištění svého oplodnění. K tomuto účelu dnes na Internetu figurují inzeráty mužů, kteří nabízejí své sperma za několikatisícový poplatek. Tito muži jsou často mladší dospělí, často s vysokoškolským vzděláním a aktuálním lékařským potvrzením o bezproblémovém zdravotním stavu. Cena mnohdy bývá stanovena dohodou a inzeráty se objevují opakovaně.⁹ Jedním ze zcela obvyklých případů v rámci lesbických vztahů dvou partnerek je také situace, kdy otcem dítěte je kamarád, který poskytne sperma pro oplodnění některé z lesbických žen - partnerek. Tento krok má však své úskalí v té skutečnosti, že zakládá otcovství k narozenému dítěti, které je možné do budoucna uplatnit. Oplodnění ženy, tedy v tomto případě zavedení spermatu do pochvy není pro ženu disponující s použitelným spermatem problémem. V tomto ohledu je dispozice s mužskými pohlavními buňkami poněkud jednodušší než se ženskými. Praxi dodávky spermií "až do domu" údajně již nyní v zahraničí využívá jedna britská firma, která oproti určitému obnosu dodá ženě sperma i s potřebnou výbavou až domů. Na Internetu nalezneme velké množství inzerátů mužů, kteří nabízejí své sperma ženám s touhou otěhotnět. Průměrná cena za jednu dávku spermatu je cca deset tisíc korun českých s tím, že většinou žena neotěhotní hned, ale potřebuje dávky dvě nebo tři, přičemž se cena může vyšplhat až ke třiceti tisícům korun.¹⁰ Kromě těchto inzerátů

⁷ Radvanová, S. Res extra commercium. Sborník z kongresu Pardubice 2005 [on line] 2005 [cit. 2012-11-19] Dostupné z WWW: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006010641>

⁸ Přibývá žen, které prodávají svá vajíčka. Za 15 tisíc i víc 2009 [on line] 2009 [cit. 2012-11-19] Dostupné z WWW: http://brno.idnes.cz/pribyva-zen-ktere-prodavaji-sva-vajicka-za-15-tisic-i-vic-pif-/brno-zpravy.aspx?c=A091011_180300_brno_tr

⁹ Sperma na inzerát? V dnešní době žádný problém 2011 [on line] 2011 [cit. 2012-11-19] Dostupné z WWW: <http://www.maminka.cz/clanek/jen-pro-maminku/sperma-na-inzerat-v-dnesni-dobe-zadny-problem>

¹⁰ Prodám sperma, cena dohodou. Dítě si můžete pořídit už i přes inzerát 2011 [on line] 2011 [cit. 2012-11-19] Dostupné z WWW:

nalezneme na Internetu také mnoho inzerátů zaměřených na surrogační mateřství, a to ve formě nabídek na odnošení dítěte surrogační matkou. I zde můžeme jistě předpokládat částečnou míru altruismu, avšak je zde také reálný a předvídaný předpoklad finančního ohodnocení za tuto "činnost".

Dle výzkumu autorek Hessové a Kroupové (2008) je ve vyspělých zemích přibližně 10-15% párů nedobrovolně bezdětných a léčba neplodnosti se tak stala jedním z nejprogresivnějších lékařských oborů. Z výzkumů Světové zdravotnické organizace (WHO) tak můžeme předpokládat naplnění pesimistické prognózy, že během dvou desetiletí dojde ke zdvojnásobení počtu bezdětných párů. Zohledníme-li mimoevropský prostor, můžeme vyjít ze studií provedených v letech 1981-2001 v Austrálii. Z dotazníkových populačních šetření vyplynulo, že veřejnost v Austrálii je dárcovství oocytů a spermií přijímáno kladně. Například z populačního vzorku 1131 obyvatel Austrálie se 64% obyvatel vyslovilo kladně k dárcovství oocytů a embryí pro účely léčby neplodnosti. Vrátime-li se zpět do Evropy, pak můžeme vzpomenout, že v roce 2002 byla ve Švédsku provedena dotazníková studie, a to v období těsně před legalizací dárcovství oocytů. Do této studie bylo zařazeno 1000 mužů a 1000 žen. Z tohoto počtu 72% žen a 71% mužů podpořilo dárcovství oocytů jako možnost léčby neplodných párů. Téměř polovina dotazovaných pak uváděla, že dárcovství by mělo být anonymní a každá druhá žena pak uvedla, že by měla být stanovena horní hranice věku žen, které mohou oocyty přijmout (jednalo se o věk 43 let). Problematicky je vnímáno v zahraničí také surrogační mateřství, kdy rozlišujeme dva typy: tradiční a gestační. V rámci etické roviny se řeší, stejně tak jako je tomu v naší zemi, problematika vytvoření citové vazby spojené s nepředáním dítěte neplodnému páru, kdy surrogační matce dítěte, jež ho porodila, svědčí jednoznačně právo si dítě ponechat. Je nutné také zohledňovat jiné aspekty, jež jsou se surrogačním mateřstvím a dítětem spojeny. Může se stát, že se narodí také dítě s nějakou abnormalitou - ať už duševní či fyziologickou. V takovýchto případech pak může dojít k odmítnutí dítěte a to oběma stranami. Do sporné pozice se pak dostávají názory, zda matce dítěte v takovémto případě platit či nikoliv. I přes tato negativa je náhradní mateřství vnímáno veřejností poměrně kladně. V Kanadě má surrogační mateřství podporu 75% obyvatelstva jedná-li se o indikaci ze zdravotních důvodů. Avšak 85% dotazovaných s ním nesouhlasí v případě, že jej využívá žena, která se biologickou matkou nechce stát např. z důvodu kariéry či neochotě změnit svůj životní styl. Byly také výzkumy, které se zaměřily na zkoumání charakteristik a motivací surrogačních matek. Z výsledků výzkumů vyšlo najevo, že motivy těchto žen byly převážně altruistické, tedy nezištné. I zde se však objevilo i několik žen, jejichž motivy byly spojeny s finanční kompenzací. V rámci České republiky pak patrně nenalezneme komplexní studii zaměřenou na tento fenomén. Názory laické

veřejnosti na asistovanou reprodukci zkoumala studentka Alena Holešovská ve své bakalářské práci (LF MU Brno) a to na vzorku 50-ti žen hospitalizovaných po porodu na oddělení šestinedělí. Autorka uvedla, že ženy, které podstoupily asistovanou reprodukci, souhlasí s náhradním mateřstvím v 80%, ženy, které otěhotněly fyziologicky, pak v 64%.¹¹ Výzkum České gynekologické společnosti provedený v ČR ukazuje, že 78% české populace souhlasí s tím, aby metoda asistované reprodukce byla i nadále možností pro páry, které nemohou dítě počít přirozenou cestou. Z hlediska počtu dětí v ČR narozených pomocí asistované reprodukce na počet všech živě narozených dětí v populaci je hodnota hluboko pod průměrem EU (0,04), v Dánsku je pak tato hodnota 0,18. Menší nebo stejný počet dětí narozených za pomoci asistované reprodukce vykazují tradičně katolické země jako je Polsko či Irsko a dále státy, které do EU vstoupily teprve nedávno a jejichž DPH je nižší - Bulharsko, Litva.¹²

Realizaci surrogálního mateřství v praxi svým způsobem brání současná legislativa (§ 50 zákona o rodině). Biologická matka (tj. žena, jejíž vajíčko je oplodněno a implantováno surrogální matce), může získat svůj "právní vztah matky" jedině osvojením dítěte, které porodila matka surrogální. V této souvislosti je třeba poukázat na právní úpravu anglickou, která problém řeší na vhodné a přijatelné úrovni.

Bylo by nereálné vycházet z toho, že všichni potencionální účastníci náhradního mateřství vycházejí z humanitních cílů. Rozšířením možností lékařsky navozeného početí dítěte o vývoj plodu v těle ženy, které přijalo cizí embryo, se rozšířily i možnosti komercializace. I z tohoto důvodu je třeba vidět vývoj asistované reprodukce zcela realisticky a zabývat se problémem jeho komercializace. Praktický význam, lze spatřovat zejména pro oblast tvorby právních předpisů. Lze se totiž obávat, že asistovaná reprodukce bude nabývat dalších rozměrů a společenského významu.

Literature:

VEBEROVÁ, M., UHLÍŘ, D. Některé právní aspekty asistované reprodukce. In PRÁVNÍK, 1999, roč. 138, č. 1/1999. ISSN 0231-6625

Asistovaná reprodukce - etická úskalí a názory veřejnosti 2008 [on line] 2008 [cit. 2012-11-19] Dostupné z WWW:

¹¹ Asistovaná reprodukce - etická úskalí a názory veřejnosti 2008 [on line] 2008 [cit. 2012-11-19] Dostupné z WWW: <http://zdravi.e15.cz/clanek/sestra/asistovana-reprodukce-eticka-uskali-a-nazory-verejnosti-397842>

¹² Češi fandí asistované reprodukci, ale chybí jim znalosti 2009 [on line] 2009 [cit. 2012-11-19] Dostupné z WWW: <http://www.stopneplodnosti.cz/pro-media/informacni-clanky/kveten-2009-tiskove-zpravy-a1016053>

<http://zdravi.e15.cz/clanek/sestra/asistovana-reprodukce-eticka-uskali-a-nazory-verejnosti-397842>

Češi fandí asistované reprodukci, ale chybí jim znalosti 2009 [on line] 2009 [cit. 2012-11-19] Dostupné z WWW: <http://www.stopneplodnosti.cz/pro-media/informacni-clanky/kveten-2009-tiskove-zpravy-a1016053>

Hrušáková, M. a kol. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 238.

Metodická opatření: 3. Doporučené standardy postupu při poskytování a vykazování výkonů asistované reprodukce [on line] 2001 [cit. 2012-11-19] Dostupné z WWW: www.mzcr.cz/Legislativa/Soubor.ashx?souborID=9239&typ...

Prodám sperma, cena dohodou. Dítě si můžete pořídit už i přes inzerát 2011 [on line] 2011 [cit. 2012-11-19] Dostupné z WWW: http://ona.idnes.cz/prodam-sperma-cena-dohodou-dite-si-muzete-poridit-uz-i-pres-inzerat-1fb-/deti.aspx?c=A110921_144940_deti_abr

Přibývá žen, které prodávají svá vajíčka. Za 15 tisíc i víc 2009 [on line] 2009 [cit. 2012-11-19] Dostupné z WWW: http://brno.idnes.cz/pribyva-zen-ktere-prodavaji-sva-vajicka-za-15-tisic-i-vic-pif-/brno-zpravy.aspx?c=A091011_180300_brno_trr

Radvanová, S. Res extra commercium. Sborník z kongresu Pardubice 2005 [on line] 2005 [cit. 2012-11-19] Dostupné z WWW: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocclanku=2006010641>

Sperma na inzerát? V dnešní době žádný problém 2011 [on line] 2011 [cit. 2012-11-19] Dostupné z WWW: <http://www.maminka.cz/clanek/jen-pro-maminku/sperma-na-inzerat-v-dnesni-dobe-zadny-problem>

Tradice pražských porodnic je inspirovaná Marií Terezií [on line] 2012 [cit. 2012-11-19] Dostupné z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/204292-tradice-prazskych-porodnic-je-pripisovana-marii-terezii/>

zákon č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině.

zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů.

Contact – email
danielhanus@post.cz